

היבטים ביטחוניים

אודי דקל

במדינת ישראל יש נטייה להפוך כל דבר לעניין ביטחוני. בשעה שמעוניינים לנטרל משהו הקלף הביטחוני נשלף מיד. ואולם באופן מפתיע בסוגיית ההגירה ההיבט הביטחוני הוא משני בלבד. אמנם יש פוטנציאל של פגיעה בביטחון בעצם השהות של מי שנכנסים למדינה מבחוץ ואינם מחויבים לה ולביטחונה ולשגשוגה ולכלל הדברים שאזרחי המדינה מחויבים אליהם. אנשים אלה עלולים לשמש מאגר נוח לגיוס לפעילות עוינת, בעיקר לטרור, אך ייתכנו גם דברים אחרים כמו איסוף מודיעין. לא בכדי עד היום לא שמע הציבור על פעילות טרור שעשתה האוכלוסייה הזאת של המהגרים הבלתי חוקיים למיניהם, לא כולל הפלסטינים. האירוע היחיד שפורסם היה העברת כספים. ארגון חמאס אינו יכול להעביר כספים מהחוץ אל הפנים, כלומר לרצועת עזה. בניסיון לעקוף את הקושי הזה מצא ארגון חמאס דרך לקבל כספים שעובדים זרים בישראל ביקשו לשלוח למשפחותיהם. כספים אלה הועברו לרצועה, והארגון שילם מהבנקים שלו בחו"ל למשפחות העובדים הזרים. החמאס יכול להשתמש בכספים האלה לכל מטרה.

הערוצים המשמשים להברחות ולהסתננויות של גורמי טרור, מנוצלים להברחת מהגרים. הפעילות הזאת נעשית בעיקר במרחב סיני, והיום זהו אתגר מרכזי הניצב לפני ישראל. ערוצי הברחות הן חלק מהעיסוק של השבטים הבדווים בסיני. ישראל חייבת להתמודד עם החיבור בין הברחת בני אדם להברחת אמצעי לחימה וסמים. סטטיסטיקת הפשיעה של משטרת ישראל מראה עלייה בפשיעה בקרב השהוים הבלתי חוקיים בישראל. חלק גדול מהפשיעה הזאת היא פשיעת פנים, כלומר בין המהגרים לבין עצמם, ופחות פשיעה כלפי האוכלוסייה הישראלית. ואולם ראינו בחודשים האחרונים, שתופעת העובדים הזרים והשהוים הבלתי חוקיים היושבים בלב המדינה, למשל בתל-אביב, מעוררת גורמים קיצוניים ישראלים. למשל, אצל גורמים ימניים קיצוניים מתעוררת "פעילות של קונספירציה". הגורמים האלה מגייסים את האזרחים נגד אוכלוסיית המהגרים. פתאום קמות משמרות שכונתיות, ואנשים לוקחים את החוק לידיהם. גדל הניכור בין האוכלוסייה הישראלית לבין אוכלוסיית

המהגרים, והניכור הזה בעייתי מאחר שהוא טומן בחובו פוטנציאל מסוכן, משום שבטווח הרחוק ייתכן שיהיה מי שירצה לנצל את זה כדי לגייס את המהגרים לפעילות עוינת נגד האוכלוסייה הישראלית. הניכור ככלל אינו חיובי, ולכן חלק גדול מהפעילות המוצעת במתווה הוא נכון ביותר.

התמקדות בסוגיה הביטחונית מחייבת הבנה של המושג תפיסה ביטחונית. הסיסמה של "קיר הברזל" ערבה לאוזן, אך תפיסה ביטחונית אינה יכולה להתבסס על הגנה או על עצירה לאורך קו, לאורך גדר או לאורך גבול. התפיסה צריכה גם לכלול עומק סיכול לפני הגדר, והיא גם צריכה עורף אסטרטגי לטפל במי שחדר מבעד לגדר וגם במוטיבציה לעבור את הגדר. לכן הדיון על תפיסת ביטחון שתיתן מענה לסוגיה הזאת, אין לבסס אותו רק על הגדר לאורך גבול ישראל-מצרים. אחת הבעיות הקשות היא שהסכם השלום אינו מאפשר לישראל לפעול בתווך של סיני. כך היה בתקופת מובארכ וכך בתקופה הרגישה הנוכחית במצרים. מן העבר האחר של הגבול אין רואים עשייה מצרית ממשית בעניין הזה, ומצרים אינה מונעת את ההסתננות. יש יסוד להניח שנוח לשלטונות מצרים שהבדווים עוסקים בהברחות משום שאין להם פתרון טוב לבעיית הבדווים, ואם הם לא יעסקו בהברחות לישראל, אזי הבעיה תהיה לכיוון קהיר.

הלכה למעשה אין למדינת ישראל שיתוף פעולה אמיתי עם מצרים כדי למנוע את ההסתננות. גם בימים שהיחסים היו טובים והדוקים, שיתוף הפעולה לא היה הרמוני. שנים רבות הייתי ממונה על שיתוף הפעולה הצבאי-ביטחוני בינינו לבין מצרים, והיה לנו נוהל שנקרא "החזרה חמה". כאשר תפסנו אנשים על הגבול ויכולנו לדעת בוודאות שאלה מהגרי עבודה ולא פליטים, היה נוהל שאפשר להחזיר אותם למצרים. למעשה הנוהל הזה מעולם לא פעל. תמיד קרה משהו שלא אפשר שהנוהל יקום, ובסופו של דבר אנשים אלה נשארו בצד הישראלי של הגבול ונאלצו למצוא להם פתרונות.

הגדר הביטחונית ביהודה ושומרון תמחיש את חשיבות המרחב שאפשר לסכל בו פעילות. הגדר לא הייתה הגורם הבלעדי שמנע את פיגועי ההתאבדות בישראל. הגורם המרכזי שמנע אותם הייתה הפעילות השוטפת שלנו בעומק השטח הפלסטיני. הפעילות באה לידי ביטוי ביכולת ליירט מחבלים מתאבדים לפני שהם הגיעו לגדר, היכולת לאתר מקומות שבהם מכינים את חומר הנפץ, לבוא ולפרק אותו. כינינו את הפעילות הזאת "קיצוץ הדשא", לא לתת לתשתיות הטרור לצמוח. איננו יכולים לפעול באופן דומה בעומק סיני או בשטח ירדן. נכון להיום, הירדנים יעילים בהרבה מהמצרים. התופעה הזאת עלולה לחזור גם ברמת הגולן ובגבול לבנון, ועלינו לדעת מה אפשר לעשות כדי לא להתבסס אך ורק על העצירה על הגדר.

הנושא האחרון שאעלה כאן מכונה "הביקוש הפנימי". הפעילות במדינה בזמן האחרון מטרתה לצמצם קצת את הביקוש לעובדים זרים, ובכלל את הכמיהה להגירה בלתי חוקית למדינת ישראל. פתרון סוגיית הביקוש הפנימי צריך להיות חלק מן

המענה הכולל לבעיית ההגירה הבלתי חוקית. לפני כעשור אחת הבעיות הקשות הייתה הסתננות של נשים לאורך הגבול בסיני, בעיקר לצורך תעשיית המין במדינת ישראל. בכל חודש נכנסו מספר גדול של נשים, שעברו בדרך חוויות קשות ביותר. ישראל פנתה למצרים בניסיון למצוא פתרון. מצרים טענה שהבעיה אינה שלה אלא של ישראל, ונובעת מהביקוש לנשים. עולות מכך שתי מסקנות: (א) מצרים יודעת תמיד להעביר את האחריות אל ישראל; (ב) בכל זאת חייבים לטפל בביקוש הפנימי. כאמור, הגנה רצינית לאורך הקו ומניעת החזירה הבלתי חוקית של בני אדם אל מדינת ישראל אינה מעניקה מענה מלא.

דיון בצמצום הביקוש לעובדים זרים מחייב התייחסות גם לעניין הפלסטיני. ישראל חייבת לאפשר כניסת עובדים פלסטינים, בעיקר מיהודה ושומרון. ואכן ניכרת הגדלת המכסות בחודשים האחרונים משום שבעניין הזה טמונים לא מעט יתרונות. היתרון הבולט ביותר נובע מהאבחון הביטחוני. הפלסטינים שבאים לעבוד בישראל עוברים אבחון ביטחוני, והרשויות הביטחוניות מאשרות מי נכנס ומי לא, וזה לעומת המהגרים הנכנסים שלא כחוק. היתרון השני טמון באיתור פעולה עוינת. יש לישראל נגישות מודיעינית טובה לשטח, ואם משהו מתחולל שם, אם מישהו מנסה להתארגן לפעילות עוינת, אפשר במקרים רבים לאתר אותה בעוד מועד ולנטרל אותה. היתרון השלישי מתבטא בשיפור המצב הכלכלי ביהודה ושומרון. חשוב מאוד שהרשות הפלסטינית והאזרחים הפלסטינים יהיו במצב כלכלי איתן. הדבר משרת גם את ישראל לצורך היציבות, לצורך שמירת הרגיעה וכדי שלא תהינה התפרצויות. מבעלי תפקידים דומים לשלי במדינות ערב שמעתי לא אחת, כי אדם שקם בבוקר לעבודה חוזר בערב מסופק לביתו מכיוון שהוא הצליח להביא משכורת וכבוד למשפחה. לעומתו, מי שיושב בביתו ואין לו לאן ללכת בבוקר, ילך למסגד או למקום אחר, ויש לו זמן רב לחשוב מחשבות רעות. אז אותם המובטלים הם בסופו של דבר התשתית לפעילות עוינת. ככל שניתן לפלסטינים פתרונות טובים יותר, הדבר ישרת אותנו. לכן אני סבור, שבמצב הביטחוני הנוכחי עדיף לאפשר עבודה של פלסטינים ולשפר את התנאים שלהם ולשמור על קיום הרשות הפלסטינית, מלהיות רכים מדי לעובדים זרים ממקומות אחרים.